

**Astrid Lindgrenová:
Válečné deníky
1939–1945. Slovarť,
Praha 2017, 368 s.,
ISBN 978-80-7529-211-7.**

Osobních vzpomínek na druhou světovou válkou bylo v uplynulých více než sedmdesáti letech publikováno již bezpočet. Většinou však byly psány z pohledu mužů, ať již vojáků nebo politiků. Svědectví žen jsou přeci jen poměrně ojedinělé. O to

cennější jsou deníkové záznamy švédské spisovatelky Astrid Lindgrenové. V jejím případě jde navíc o pohled občanky Švédska, tedy neutrálního státu, který nebyl druhým světovým válečným konfliktem přímo zasazen.

Astrid Lindgrenová (1907–2002) proslula po celém světě jako autorka knížek pro děti (především je známa její *Pipi Dlouhá punčocha*), které byly přeloženy do téměř sta jazyků a prodalo se jich více než 150 milionů výtisků. Avšak teprve v roce 2015, tedy třináct let po její smrti, vyšly ve Švédsku její deníkové záznamy, jež si vedla od 1. září 1939 do Nového roku 1946. Roku 2016 se na pultech britských knihkupectví objevil anglický překlad, a hned v následujícím roce vyšly zásluhou nakladatelství Slovarť Válečné deníky také v češtině.

Na počátku druhé světové války byla Astrid dvaatřicetiletou matkou dvou dětí a administrativní pracovnící. Tehdy nemohla tušit, že se stane slavnou spisovatelkou. Pipi Dlouhá punčocha nebyla ani ještě napsána; začala ji tvořit, jak vyplývá z jejích Válečných deníků, někdy v roce 1944. Přesto, anebo právě proto, ve svých válečných denících nezapřela svůj rodící se literární talent. „Ach! Dnes začala válka. Nikdo tomu nechce věřit. Ještě včera odpoledne jsem seděla s Elsou Gullanderovou ve Vasově parku, děti kolem pobíhaly, hrály si a my jsme bodře nadávaly na Hitlera a shodly se, že rozhodně žádná válka nebude – a dneska!“ zapsala si v den, kdy Němci napadli Polsko a kdy se rozhodla pro psaní deníků. A 3. září 1939, když nacistickému Německu vyhlásilo válku Spojené království, poznamenala: „Sluníčko svítí, je teplo a hezky, na Zemi by se dalo tak krásně žít.“

Její Válečné deníky nejsou každodenními postřehy, některé záznamy dělí i několik týdnů. V těchto případech se však často vrací k vylicení uplynulých událostí. Jako občanka neutrálního Švédska se pochopitelně zaměřuje na dění v sousedních skandinávských zemích, největší pozornost věnuje především Finsku, jeho válce se Sovětským svazem. Pro mnohé české čtenáře se může zdát až nepochopitelné, jak velké obavy měli Švédové během druhé světové války ze Sovětského svazu, o němž Astrid Lindgrenová píše zásadně jako o Rusku. V mnoha záznamech se opakuje její zvolání: „Bože, ochraňuj nás před Rusy!“

Například 18. června 1940 napsala: „Nejhorší je, že už si pomalu přestáváme přát porážku Německa, protože Rusové se dali znovu do pohybu. Během posledních dnů obsadili pod nejrůznějšími záminkami Litvu, Lotyšsko a Estonsko. A oslabené Německo by pro nás na severu znamenalo jedinou věc – že Rusové pohltnou i nás. To už snad radši budu celý život vykřikovat, Heil Hitler než tu mít Rusáky. Nic horšího si představit nelze.“

Nebo v zápisu z 1. ledna 1942 uvádí: „Německo nečekají žádné radostné vyhlídky. To, jak špatně se to pro ně vyvíjí v Rusku, není možné utajit! Přesto si musíme povzdechnout a doufat: kéž se Němcům podaří Rusy zadržet! Ale co když ne?“

Přesto ji nemůžeme v žádném případě považovat za příznivkyni nacismu. Vnímala veškeré hrůzy, které nacisté páchali v okupovaných zemích, zejména v Dánsku a především v Norsku. Například 24. ledna 1943 napsala: „...Nacismus a veškeré násilnosti, kterých se dopustili v okupovaných státech, nenávidím. Podle mě by gestapo mělo být srovnáno se zemským povrchem, ale zároveň není možné, že by se mezi Němci nenašlo i plno slušných lidí.“

Autorka při psaní svých deníků čerpala nejen z denního tisku, ale od roku 1940 také ze čtení mnoha osobních listů, které musela kontrolovat v oddělení dopisové cenzury, kde byla

zaměstnána. Cílem této cenzury bylo podchytil vlastizrádné tendence i potenciálně škodlivou činnost. Díky tomu získala vhléd i do života v okupovaných zemích, odkud také dopisy přicházely. Byla sice vázána mlčenlivostí, ale ve svých denících, které nikomu nedávala číst, z nich často citovala. Nezřídká to byla dojemná svědectví od civilistů postižených válkou a především pak Židů. Své zápisky také doplňovala výstřižky z novin i různými mapkami, které přibližovaly válečné dění. Nezachycuje však jen válečné operace, ale všímá si toho, jak válka postihovala Švédsko, jak se projevovala v zásobování potravinami atd. Dozvíme se z nich i takové zdánlivé maličkosti jako například to, že i ve Švédsku se promítal americký film z roku 1942 ověřený několika Oskary *Paní Miniverová* (*Mrs. Miniver*), jehož děj byl zasazen do Británie v roce 1940 v době evakuace Britského expedičního sboru z francouzského přístavu Dunkerque. „Ve Stockholmu se stále promítá *Paní Miniverová*, vážně strhující film a skvělá spojenecká propaganda. Němcům by prospělo se na něj mrknout,“ zapsala si 24. ledna 1943. Ostatně recenzentka anglického vydání Válečných deníků Lucy Scholles označila v deníku *The Guardian* Astrid Lindgrenovou za švédskou paní Miniver...

Válečné deníky Astrid Lindgrenové končí zápisem z Nového roku 1946, kdy si mj. nadčasově, aniž by to v té chvíli věděla, poznamenala: „Rok 1945 přinesl dvě pozoruhodnosti. Konec druhé světové války a atomovou bombu. Zajímá mě, co si o atomovce budou budovat v budoucnu, zda předznamená novou éru lidstva nebo ne. K míru se moc utíkat nelze, atomová bomba na něj vrhá stín.“

České vydání Válečných deníků Astrid Lindgrenové je velmi dobře připraveno včetně překladu Jitky Herčíkové, což se o mnoha jiných publikacích překladové literatury nedá říci. Ač švédštinu neovládám, dovoluji si konstatovat, že její překlad je vynikající, nijak nezkrsluje autorčiny literární kvality. České vydání obsahuje také bohatou obrazovou přílohu včetně faksimilií autorčiných deníků a rovněž mnohé výstřižky ze švédských novin z válečných let, jimiž Astrid Lindgrenová své Válečné deníky doprovodila. Ty však jsou jen v originále, chybí český překlad... To bych označil za jediný nedostatek českého vydání. Je to škoda, protože tato publikace může být jinak velmi zajímavým zdrojem pro zkoumání druhé světové války z pohledu neutrální země.

Jaroslav Beránek

**Matěj Bílý:
Varšavská smlouva
1969–1985. Vrchol
a cesta k zániku. ÚSTR
Praha 2016, 430 s.,
ISBN 978-80-87912-69-0.**

Recenzovaná monografie je první souhrnnou českou prací věnovanou Varšavské smlouvě. Autor z nejmladší generace českých historiků se složitému tématu věnuje již delší dobu a je tedy v něm dnes bezesporu nejlépe připraveným odborníkem. V roce 2010 ob-

hájil magisterskou práci a v roce 2011 rigorózní práci zaměřenou na počáteční období existence Varšavské smlouvy let 1955–1969. Poté obhájil roku 2015 disertační práci, z níž vychází tato nová monografie, pokrývající klíčové období existence Varšavské smlouvy. Výsledky své práce Matěj Bílý publikoval během předcházejících let v řadě tiskových studií v odborných časopisech i sbornících. V úvodu také podal zasvěcený výklad stavu bádání o Varšavské smlouvě.

Vycházel ze studia českých, polských, německých a britských archivů. Archivnímu výzkumu dominovaly prameny české. Za pozornost stojí komplexní studium zatím běžně nepřístupného fondu Operační správy ČSLA ve Správním archivu Ministerstva obrany ČR. Podmínky studia materiálů vojenské povahy až do osmdesátých let dvacátého století jsou přesto ve srovnání s jinými zeměmi bývalé Varšavské smlouvy